

СКІФСЬКИЙ КУРГАН ОГУЗ, ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТКА ХЕРСОНЩИНИ

Ткачук В.Р., студ. гр. ОМ-217

Науковий керівник – Герасімова Д.Л., доцент (кафедра Образотворчого мистецтва,
Одеська державна академія будівництва та архітектури)

Анотація. Стаття присвячена дослідженню історичної пам'ятки Херсонщини – скіфського кургану Огуз. Дослідження включає археологічний аналіз структури кургану, його вікову класифікацію та взаємозв'язок із сусідніми об'єктами культурної спадщини. Акцентується увага на важливості збереження та вивчення історичних пам'яток для розширення нашого розуміння минулого та просування знань про культурний спадок Херсонщини.

Скіфи (також скити, сколоти) – племена індоарійського походження, які тривалий час проживали на території Причорномор'я, Приазов'я та Передкавказзя. Перші паростки державності на території сучасної України з'явилися у скіфські часи. Більшість дослідників вважає, що формування скіфів відбулося внаслідок взаємодії місцевих (кіммерійських) племен. Проте під тиском масагетів скіфи, слідом за кіммерійцями, мігрували до Передньої Азії, де завоювали значні території і створили державу Ішкуза. Однак уся військова знать скіфів була знищена за наказом мідійського царя, і народ без лідерів повернувся у причорноморські степи. Осівши та підкоривши місцеві племена, скіфи об'єдналися у Велику Скіфію, що проіснувала до III ст. до н.е.). Найбільшої могутності скіфи досягли в кінці 5 ст. і з початку 4 ст. до н. е. під проводом царя Атея, який об'єднав усіх скіфів від Азовського моря до Дунаю, вів переможні війни з тракійцями і стримав (339) похід військ Філіппа II Македонського, в бою з яким сам загинув.

Для того щоб в повній мірі розкрити тему скіфської культури, необхідно загострити свою увагу на поховальному обряді. Тому, що скіфські поховання мають велике історичне значення. Особливий інтерес представляють відомості про те, як скіфи ховають своїх царів. Геродот розповідає про це досить докладно: «Могили царів знаходяться в області Герра, в тому місці, до якого Борисфен судноплавний. Тут кожен раз, коли у них помирає цар, вони риють в землі велику чотирикутну яму. Коли ж вона готова, беруть труп, тіло натирають воском, живіт, розрізаний і очищений, заповнюють нарізаними пахощами, насінням селери, анісу, зашивають і відвозять тіло на возі до іншого племені. Воїнів ховали разом зі зброєю, одягом, посудом, їжею, часто в жертву приносили дружин і рабниць. Особливим ритуалом відзначалися похорони скіфських вельмож і царів [3]. Дослідження таких грандіозних скіфських курганів відкрили світові чудові зразки мистецтва, для якого був характерним так званий звіриний стиль. Зброю, вуздечки, предмети побуту, коштовності прикрашали зображеннями фантастичних грифонів, пантер, вовків, оленів, баранів, птахів, риб тощо.

Огуз – курган скіфського царя IV століття до н. е. розташований біля селища міського типу Нижні Сірогози Нижньосірогозького району Херсонської області. Дата спорудження кургану: 330-310 рр. до нашої ери. У різні часи досліджувався археологами М. Веселовським, В. Ротом, О. Лесковим та Ю. Болтриком. Згідно з дослідженнями Болтрика, з великою ймовірністю, Огуз може бути усипальницею нащадка скіфського царя Атея. Археологічні розкопки кургану почалися ще в кінці 19 ст. У центрі його знайшли гігантську яму глибиною понад 6м і на дні її гробницю-склеп [1]. Вивчивши спосіб її побудови, вчені прийшли до висновку, що тут працювали грецькі майстри. У кургані знайшли зброю, прикраси, могилу коней в дорогоцінній зброї. У північній ніші виявили поховання жінки, в західній – підлітка і дорослого. Стінки гробниці та її перекриття у вигляді уступчастого склепіння кріпилися за допомогою масивних залізних скріп. З південного боку до склепу вів коридор завдовжки 34м і шириною понад 2м. Разом з високим представником знаті були поховані охоронець, слуги. На відстані 4м від входу до склепу лежав охоронець, біля якого

Рис. 1. Курган Огуз, смт. Нижні Сірогози, Херсонської обл.

знайдено спис, ніж, бронзові та кістяні вістря до стріл. У нішах, викопаних у північній та західній стінках ями, виявлені поховання слуг. На жаль, не всі скарби, які він зберігав, стали надбанням науки та історії. Адже, почувши про знайдені коштовності, сюди ще на початку 20 ст. потягнулися чорні археологи. Існує легенда, що на кожному етапі розкопок хтось травмувався. І ходила чутка: якщо пролилася кров, обов'язково буде знайдено золото. Таврійська експедиція провела остаточне дослідження залишків насипу і всіх будов. Були повторно відкриті центральна поховальна будова, південна могила, виявлені раніше невідомі північна і західна могили, могила чотирьох коней.

Аналіз золотих знахідок з кургану Огуз. За 9 років розкопок археологами було знайдено приблизно 6 тис. золотих прикрас (зокрема сережка у вигляді сфінкса, крипундії, негроїдні обличчя). Усі предмети, виходячи з їх функціонального призначення, можна умовно розділити на чотири групи: посуд, прикраси, нашивні пластини, предмети кінської вуздечки. Платівки містили зображення персонажів античної міфології: Афіни, Аполлона, Геракла, Горгони. Збереглися деталі катафалка, кістяні аплікації саркофага та посуд. В першу чергу, виділяються ті, що слугували оздобленням кінської вузди: пластинчастий нащічник, круглі бляхи, воронкоподібний предмет, пласка ворворка та шість циліндриків. Предмети декору вуздечок мали абсолютну унікальність.

Рис. 2. Золоті предмети з колекції В. Н. і Б. І. Ханенків (фото Д. В. Клочка)

Сережка (поз. 8) у вигляді кільця з дроту, кінці якого загострені і заходять один за одного. Намистина з «вічками» у формі масивного кільця. Обивка (поз. 2) прямокутної форми, куточки округлені, верхня частина загнута на 10-13 мм. Край обивки по всьому периметру прикрашений дрібним перлинником [6]. Дещо осторонь знаходиться знахідка з кургану Малий Огуз: це дві порожністі фігурки качок з позначеними лапками. Можна припустити, що фігурка птаха (поз. 7) з ханенківської колекції використовувалася як оздоба головного убору. Пластини знайдені в Огузі, а також інших курганах Херсонського краю, можуть походити з одного комплекту. Їм властива прямокутна форма, симетричне зображення, 4 однакових отвори для пришивання (поз. 4-6). Ознайомитись з прикрасами та знаряддями, знайденими у кургані можна також на сайті українських пам'яток Херсонської області [2].

Знайдені в ході всіх означених досліджень предмети нині зберігаються в фондах Інституту археології НАН України та Музеї історичних коштовностей України – філіалі

Національного музею історії України (далі МКУ), а також, на жаль, фондах Державного Ермітажу (Росія).

Рис. 3. Підвіска у формі птаха, Скіфія. 4 ст. до н.е. Золото. Розміри 3.6: 2.3 см. Курган Огуз біля Нижніх Сірогіз. Збори Б.І. та В.М.Ханенків. Музей історичних коштовностей України

Рис. 4. Прикраси одягу. Золото. Розміри 2:1.9 см; Скіфія. 4 ст. до н.е. Курган Огуз біля с. Нижні Сірогози, Херсонської обл. Розкопки Болтрика Ю.В, 1981р.

Досліджуючи прикраси кургану, занурюючись у історію народу неможливо залишитись рівнодушною до майстерності, делікатності прикрас, враховуючи час і особливості суспільного устрою скіфів. Жага до краси, проявлена не тільки в жіночих знахідках, а і кінному оздобленні вражає. Тож, надихнувшись, мною було розроблено начерк жіночої золотої прикраси.

Рис. 5. Начерк жіночої прикраси «Арсея»

Огуз в прямому і переносному сенсі стоїть між масивом великих скіфських і боспорськими курганами. Географічно він найпівденніший у ряді скіфських курганів-гігантів, по-друге, в ньому яскраво присутні елементи скіфського поховального обряду (складні підземелля, кінські могили, кільцевий рів тощо) і елементи поховальної традиції Боспора (кам'яний склеп, довгий дромос, дерев'яні саркофаги).

Боспорські риси кургану Огуз вчені пояснюють економічним і культурним піднесенням Боспорського царства і відповідним за часом розквітом Скіфії.

Висновок. Дослідження скіфського кургану Огуз на Херсонщині розкрило не лише архітектурні та археологічні аспекти, але й важливі відомості щодо прикрас, знайдених під час розкопок. Різноманітність та вишуканість цих прикрас свідчать про високий рівень ремесел і мистецтв, що існували у скіфському суспільстві. Зокрема, прикраси здебільшого виготовлені з дорогоцінних матеріалів, таких як золото та нефрит, що свідчить про важливі економічні та культурні зв'язки цього регіону з іншими цивілізаціями того часу. Вивчення Огузу дозволяє краще зрозуміти давню історію цього регіону, визначити фактори, які вплинули на його розвиток та висвітлити роль скіфської культури в формуванні культурного обличчя Херсонщини.

Література:

1. Ю.В. Болтрик “Огуз. Енциклопедія історії України”: у 10 т.;
2. Сайт видання “Прадідівська слава. Українські пам'ятки”;
3. Болтрик Ю.В. Огуз-гробниця володаря кочової імперії. Стародавній світ. №2. 2001 р.
4. Лесков О. М. Скарби курганів Херсонщини. Київ, 1974 р.
5. П.П. Толочко, В.Ю. Мурзін “Золото степу”. Археологія України. Київ, 1991 р.
6. Є.О. Величко, Ю.Б. Полідович. За матеріалами музею Історичних коштовностей України, 2021 р.

УДК 72.011

ЕТАП СТВОРЕННЯ ЕТЮДУ ПЕРЕД НАПИСАННЯМ КАРТИНИ

Тяжелова О.П., студ. гр. ОМ-509

Науковий керівник – Божко Є.М., асистент (кафедра Образотворчого мистецтва, Одеська державна академія будівництва та архітектури)

Анотація. Етюди допомагають художнику у розвитку його спостережливості, виховують у нього здатність цілісного сприйняття оточення, також вони є основою роботи над великими композиційними картинами. Існує багато різновидів та способів написання етюдів, і кожен із них важливий під час навчального процесу та подальшого творчого шляху художника.

Один із надійних способів оволодіння художньою грамотою – це щоденна робота над етюдами, начерками, тобто виконання з натури короткотривалих зображень. Саме вони допомагають розвинути спостережливість, уміння гостро і точно схоплювати найголовніше в naturі та відкидати другорядне, несуттєве композиції. Найвідоміші митці різних епох приділяли значну увагу різноманітним начеркам, етюдам і замальовкам. Дійсно, ці найважливіші складові елементи зображення передують і супроводжують виконання творів графіки, живопису, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва [3]. Етюд – це початковий етап роботи над картиною, загальна образна лаконічна інтерпретація зображуваного, це швидка фіксація окремих спостережень або задумів під час творчого пошуку художника [1]. Митець збирає натурний матеріал для пошуку основної композиції, роблячи замальовки різних станів погоди, ракурсів, персонажів, навіть різний час доби, адже дуже важливо знайти вигідні та виразні варіанти для майбутньої картини. Етюд відрізняється від картини тим, що в ньому ще немає ідейного змісту.

Завдання етюду – виявити головне, відмовитися від зайвого, підпорядкувати всі компоненти основній ідеї. Якщо мова йде про купу дерев, замість п'яти можна залишити три дерева, залишаючи чи змінюючи загальну конфігурацію плями. Якщо це стосується будинку – не обов'язково перераховувати всі вікна і балкони, на сонці деталі конкретизуються, в тіні узагальнюються. Володіння мистецтвом створення етюду дає змогу зображувати рух